

Entre

Tardor
Setembre
Desembre
2019

Eva Baltasar
per Cristina Masanés

Actes

Eva Baltasar. La seva primera novel·la s'ha traduït a sis llengües. Tot i que li toca agafar l'avió sovint per promocionar el llibre, segueix vivint en un context rural i no és a les xarxes. Eva Baltasar va néixer a Barcelona l'any 1978 però va créixer a Vilafranca. Va estudiar pedagogia a contracor, després es va dissenyar un currículum propi i va anar cursant, durant set anys, assignatures de filosofia. No li va caldre llicenciar-se; el seu compromís amb el llenguatge ja estava fixat. Des de llavors, ha escrit deu poemaris i ha editat la primera novel·la d'una trilogia. Quan parlem, una tarda d'estiu a tocar de l'Onyar, està acabant la segona.

Eva Baltasar

TEXTOS: CRISTINA MASANÉS
FOTOS: CARLES PALACIO

Com es viu el fet que una primera novel·la sigui tan ben rebuda?

Va sortir al març de 2018 i amb poc més d'un any anem per la desena edició. L'hem traduït al castellà en una editorial gran, la Penguin Random House, i amb una edició especial per a l'Amèrica Llatina; a la tardor sortirà traduïda a l'italià i al francès, i l'any vinent a l'anglès. I també n'han comprat els drets Portugal i Galícia. Sort que no ve de cop! No comptava que passés tot això però a aquest llibre li han passat coses sorprenents des de bon principi. Començant pel fet d'enviar-lo a una editorial a qui jo no coneixia, el fet que l'acceptessin i que l'edició sortís molt ràpid. Vaig enviar-lo al Club Editor perquè és el catàleg que més m'agrada però amb la Maria Bohigas no ens coneixíem. Va sortir un mes abans de Sant Jordi i, tot i que va tenir molt bones ressenyes, va créixer sobretot pel boca-orella. En un mes, va ser un dels llibres més llegits per Sant Jordi.

Després va rebre el Premi Llibreter, que és molt bonic. I ara faig molts clubs de lectura, que és una de les millors coses. Com avui, que he vingut a la 22 per fer un club de lectura feminista. Tot plegat és molt sorprenent.

Tot i que ja ho has explicat moltes vegades, es fa inevitable que et demani com és aquest trànsit de la poesia a la novel·la. A què respon? Com t'hi vas posar?

Jo no tenia aquesta història al cap, la vaig començar una mica per casualitat, com quasi tot. Jo medito sovint i m'agrada deixar que les coses passin. Sé que arriben, creixen i se'n van. I sobre el personatge i la història, va arribar una mica així, quan una psicòloga em va dir: "Escriu la teva vida en quatre pàgines i llavors torna." I jo vaig pensar: "Quin rotllo!, però que *xulo* alhora descobrir una veu i a veure on et porta." I així ho vaig fer. I va sortir aquest personatge que, com jo, té una visió

bastant pessimista, tot i que per sobreviure, hi posa ironia, molta. Sí que és cert que té bastant de mi.

Aquest personatge que té bastant de tu es mou en un món medicalitzat pels ansiolítics, que només pensa en la feina i amb una capacitat immensa de generar buidor. És un llibre sobre el nihilisme contemporani?

Sobre el buit existencial, sí. És el retrat d'una dona que no ha hagut de lluitar especialment per a res, ha tingut una família una mica perepnyetes, com tantes, però ha pogut estudiar, té feina, té relacions... En principi ho ha tingut força fàcil. Però estem en una societat, i això es veu clarament amb la mare i la germana, que de seguida recorre als fàrmacs. El problema no és la medicació, sinó com caram ens ho hem fet per generar una societat on la gent necessita medicar-se per anar tirant, per suportar l'insuportable. Ella vol viure i fer-ho intensament, i això fa que pateixi i que tingui fabulacions amb el suïcidi. És clar que té coses que la fan gaudir, com el sexe, l'art, la filosofia, però és filla de l'època, d'aquest egocentrisme màxim.

Però ella prefereix no medicar-se, com un Bartleby del nostre temps...

Ella vol mantenir la lucidesa, per això no es vol medicar. Ella no vol acabar com la germana, es nega a viure sedada; sembla que la vida et passi a través. Vivim molts més anys dels que vivíem però ens passem la major part dels anys treballant. Els pagesos que morien als 40 o 50 anys, és clar que treballaven dur però tenien tot l'hivern per reflexionar.

La teva és una protagonista sense nom. Això com ens ho hem d'agafar? T'hi va portar la forma d'escriptura, en primera persona, o és significatiu per alguna altra cosa?

Això tampoc era premeditat. El fet és que vaig començar amb primera persona i no

em calia un nom. D'altra banda, és molt jo: em veia a mi. He aprofitat la seva veu per dir coses que també penso. La gran part de coses que diu, jo també les defenso. És una mena de jo, un *alter ego*. I llavors és molt fàcil, no cal nom. És clar que n'hi podia haver buscat un però no vaig fer-ho. Jo no premedito res, les grans decisions de la meua vida sempre son impulsives, amb les grans castanyes i els grans encerts.

"La duresa del glaç preserva un món habitable", diu la protagonista. Has trobat una història que gira entorn d'una paraula de poc ús, un mot tècnic que s'utilitza en geologia i d'una sonoritat extraordinària. D'on surt el permagel?

El permagel és aquesta capa de la terra de les regions polars que no es desgela mai. A mi em va bé perquè és una metàfora de la protagonista, que s'ha revestit amb una membrana per no patir i poder seguir vivint sense problemes. L'aïlla de l'exterior perquè no li resulti massa agressiu, la protegeix.

Un altre element que destaca és la imatge, negativa, de la família. Hi ha una mare tòxica i una imatge de la família bàsicament castradora. "Les famílies es tanquen sobre si mateixes com ciutats assetjades", llegim al final del llibre.

Tampoc era decidit això. Jo anava escrivint i anaven apareixent els personatges. I quasi tots són dones. No ho tenia present, me n'han fet adonar després: no hi ha homes. De nou, un reflex de la meua vida; crec que ha actuat en mode de mirall de la meua pròpia vida... i a la meua vida hi ha moltes dones i pocs homes. El que he gaudit més del llibre és el llenguatge, és escriure'l, és fer de poeta. Llavors la resta de la història me l'he posada fàcil: és dona perquè soc dona, és lesbiana perquè soc lesbiana... Tot ha anat sorgint com un diàleg amb mi mateixa.

El problema no és la medicació, sinó com caram ens ho hem fet per generar una societat on la gent necessita medicar-se per anar tirant, per suportar l'insuportable.

I escrivint sobre el personatge, es descobreixen coses sobre una mateixa? És així? Sí, i molt! I a cada novel·la més, és horros. Et coneixes, et descobreixes. A vegades escric coses i dic: “Ostres, què acabo d’escriure, no ho havia reflexionat mai i ho he fet escrivint.” Un filòsof ho farà pensant-ho, com la Hanna Arendt, per exemple, doncs jo ho faig escrivint. En poesia és diferent, tot i que és clar, només puc parlar per mi, no sé com ho fan els altres. En el meu cas, en poesia em situo en un entorn fictici i potser no exploro tant la meua veu. Descric on soc i què sento però sempre en un entorn fictici. En canvi, en novel·la, em situo en un lloc real: em poso en el lloc d’aquesta dona i parlo per ella, per això descobreixo coses sobre mi mateixa. En el *Permagel* i en el *Boulder*, que ara estic acabant, moltes situacions són viscudes i llavors les analitzes i és així com arribes a coses que abans no havies vist. És molt interessant.

Em situo en un lloc real: em poso en el lloc d’aquesta dona i parlo per ella, per això descobreixo coses sobre mi mateixa.

El sexe té un paper important en el trajecte de la protagonista, com si fes més suportable el permagel. Lescena de la germana preguntant: “Com és follar amb una dona?” i la protagonista explicant-li a través de la pintura de Pollock és memorable.

Això a la gent li agrada molt i a mi em fa

gràcia. És que el sexe permet sublimar, com l’escriptura, la religió, l’art... Sí que és un llibre on hi ha molt de sexe però fixa’t: quan surt una abraçada, és a dir, la trobada real amb l’altre?

La intensitat és un dels altres grans temes de la novel·la. Sembla que és allò que la protagonista li demana a la vida, que sigui intensa a cada moment, i per això el buit i la decepció, perquè no ho és. És així?

Comprometre’s és una cosa que no vol, i ja ho diu: no vol que la felicitat –la infelicitat, és clar– d’una persona depengui d’ella, això l’horroritza. No explico el perquè, només dic el que hi ha i cadascú que entengui d’on ve allò. El que viu el personatge és la incapacitat per comprometre’s.

La teua relació amb el llenguatge és extraordinària, amb paraules treballadíssimes, d’una sonoritat que destaca, amb una gran consciència del poder de la paraula. No enganyes ningú quan el primer que es llegeix a *Permagel* és una dedicatòria que diu: “A la poesia, per permetre-ho.” Com és la teua relació amb les paraules?

Jo anava escrivint i a vegades arribes a una frase i dius: “Ostres, aquesta frase tanca molt bé, no vull seguir amb un punt i seguit i que passi desapercibuda, aquesta ha de tancar, demana un punt i a part o un final de capítol.” Jo vinc de fer versos i de comptar síl·labes, el llibre era molt més llarg, estic acostumada a sintetitzar molt. Fixa’t que són capítols curts, bastant àgils i de frases curtes; tot això no és volgut, és el meu estil. A vegades acabava un capítol i pensava: “Això no sona bé, alguna cosa passa, i deia: «Ahhh, acaba amb una paraula plana i ha de ser aguda!»” I llavors veia que calia canviar-ho. M’ho passo molt bé, amb això. Molt! Hi ha persones que m’han dit que l’han llegit dues vegades: primer per saber què passa i després per veure com està escrit.

En aquest segon llibre que estic acabant hi ha moltes frases decasil·labes, moltes més encara que a *Permagel*.

Sobre la mort. Tot i que la teua protagonista juga sempre amb la idea del suïcidi (la Gillette, l’altura d’un edifici, la piga possiblement cancerígena...), no sé si la mort és el gran tema. Diria que ho és més la vida. Se l’arriba a creure, el suïcidi? Hi ha tant humor que despista.

Juga amb la idea, tot i que hi ha moments que se’l pren seriosament. Tot i que això ho fem tots, almenys jo. Més que arribar a consumir un fet, sovint el que més t’interessa és el procés. Dius, no, no em separaré, no em mataré, no tindrà un fill... però és important viure el procés. I això és el que li passa a la protagonista. Fixa’t que viu la mort d’una manera molt estètica. Tot i que ha estudiat Història de l’Art per satisfer la família, ella volia fer Belles Arts.

És un llibre de capítols breus i frases curtes, d’una escriptura àgil i d’un gran lirisme. I alhora és un llibre de màximes o de sentències, en el millor sentit. Hi ha frases molt potents sobre la por, sobre els somnis, la família...

Sí, n’hi ha. Això m’encantaria saber-ho fer quan parlo però no em surt. Parlant soc un desastre. La immediatesa de la parla em perd però què hi farem!

Sense ànim de desvelar més del compte, no podem evitar parlar de com acaba la teua protagonista, un final que té a veure amb el fet de recuperar la possibilitat del vincle. Perquè acaba bé, oi?

Ui, s’ha interpretat de maneres molt diferents. Jo tenia clar que no volia que se suïcides, era massa fàcil, però havia de morir d’alguna manera, l’havia de matar. Perquè de fet, la mato. És un personatge que a mi m’encanta, n’he estat enamorada. No desvelarem el final, només dir-vos

que hi ha qui diu que l'humanitzo, hi ha qui diu que no... però sí que és obert d'alguna manera. M'han arribat interpretacions increïbles, però és la màgia de la literatura. El que podem dir és que, si bé no se suïcida i segueix vivint, jo la mato. I no diem més.

Respecte als finals oberts i la màgia de la literatura, l'Eva Baltasar ens explica una teoria preciosa i molt aclaridora sobre la relació entre la paraula i l'imaginari, o entre qui llegeix i qui escriu. Fa així.

Quan escric, hi ha el llibre que vaig construint i que és una primera bombolla. Però en paral·lel, n'hi ha una segona, que és tot allò que tinc al cap però que no deixo escrit. I aquesta segona bombolla és la que la gent es construeix quan llegeix el llibre. Cadascú se la construeix a la seva manera i jo no hi intervenc, per això les lectures poden ser tan diferents, fins i tot contradictòries. I això és preciós. Hi ha persones que quan es posen a escriure ja ho tenen tot previst, els personatges, què els passarà... tot. Entenc que cadascú té la seva manera de treballar, per descomptat, però a mi escriure tan ordenadament em sembla de psicòpata. Jo no planifico res, ni el dinar.

Explica'ns aquesta decisió de fer una trilogia. Sembla que, posats a canviar la poesia per la novel·la, t'hi poses intensament, oi?

Mira, jo no en tenia ni idea. Quan vaig acabar el *Permagel*, m'ho havia passat tan bé que en volia més. Llavors vaig tenir una mena d'il·luminació de 30 segons i vaig veure clar que havia de seguir. Però ja que jo no planifico, tampoc havia pensat com serien les altres dues. Quan vaig acabar, vaig dir que m'hauria encantat veure aquesta dona fent coses que no havia fet com viure amb parella, o la maternitat... de fet coses que he viscut. I estic amb això.

Havia de ser *Permagel*, *Boulder* i *Mamut*...

Sí, però han passat coses. Vaig escriure *Boulder* però quan el tenia acabat, el vaig esborrar tot menys una frase que m'encantava. Vaig fer un *delete* i vaig guardar una frase. I llavors em vaig posar a escriure *Mamut*. Són tres títols que corresponen a tres metàfores de tres dones, són tres veus de dones, totes amb una visió de la vida com un lloc on els costa encaixar. Un cop escrit, el vaig deixar reposar. Però mentrestant, ja que m'avorria, vaig posar-me a escriure *Boulder* fins que l'he acabat. I m'agrada molt i molt. De manera que *Mamut* segueix adormit esperant. Tot això ho he pogut fer perquè l'editora que tinc, la Maria Bohigas, prioritza el temps dels escriptors. És una sort enorme.

Amb una recepció tan extraordinària com ha tingut la teva primera novel·la, hi ha pressió per un segon llibre? Com es viu?

No, no ho visc així. No és que digui que l'he de fer, és que el vull fer! I el faré bé, perquè ja me n'ocuparé. Això és com quan pugues un fill. Però la pressió no la visc. No puc escriure una cosa que agradi a tothom, això també ho tinc clar. Tant de bo agradi tant com el *Permagel* però potser no, és una dona també bastant dura però no hi ha tanta ironia, que ha agradat molt, però l'he fet com he volgut, i això és el que val. I l'he treballat molt més, i n'estic molt més contenta.

No ens en podem estar de demanar-li a l'Eva sobre la lectora que és i sobre què gaudeix llegint.

Silvia Plath, m'encanta, com es veu en els meus poemaris. I també un sacerdot gal·lès, R. S. Thomas, un pastor, un clergue, que fa una poesia tan ben feta! M'agraden molt els narradors nord-americans de meitat del segle passat, m'encanten: Philip Roth, Lie Down, James Salter o John Sheever.

I de filosofia?

Aquí soc molt dispersa, ha anat molt a moments. Plató m'entretenia molt, hi havia una època que estava fascïnada amb Kant. També amb Nietzsche, tot i que no és dels meus preferits. I la Hanna Arendt, tan exigent!

Sobre el fet no ser a les xarxes i dur "una vida de simplicitat voluntària", com es diu al llibre, com es tradueix tot això?

Tenim el temps que tenim i jo vull fer el que realment m'agrada. Passejar, estar amb les meves filles, escriure, meditar... Respecte a les xarxes, tot i que han ajudat, i molt, a la difusió de *Permagel*, que va circular amb tuits, no censuro res. Que facin però a mi no em cal. Si un dia m'interessa, ja m'hi posaré. I sobre la vida simple, que deixaré de dir-ne així perquè ara ha passat a ser una etiqueta i tampoc és així, intento viure com vull. Sí que he viscut al Berguedà aïllada i sense llum, treballava aquí i allà... tot això ja ho llegireu a *Mamut*. Però intento viure com m'agrada.

No puc escriure una cosa que agradi a tothom, això també ho tinc clar. Tant de bo agradi tant com el *Permagel* però potser no.

L'Eva va viure durant uns anys a Girona: quina vivència té de la ciutat?

A Girona hi vaig viure molt bé, hi vaig estar cinc o sis anys. És una ciutat d'una escala molt humana, de mida habitable i amb

un català fantàstic. Ara que visc al Vallès, veïssis quin català. Que no li passi com Barcelona, que se l'han venuda, que està bruta, massificada i ha acabat expulsant els qui hi vivien i ja no s'hi pot anar.

Sense voler desvelar un final, només avançarem que el permagel siberià de la protagonista es fon. "Somriure així fa fondre el permagel", hi llegim. Gràcies, Eva, per la conversa i per permetre la poesia. ***

